

Mondattani emlékeztető

8.osztály

A mondatokat osztályozhatjuk

Beszélő szándéka,
tartalom szerint

- Kijelentő
- Kérdő
- Óhajtó
- Felkiáltó
- Felszólító

Logikai minőség
szerint

- Állító
- Tagadó

Szerkezet szerint

- Egyszerű
- Összetett

Beszélő szándéka és tartalom szerint

- * **Kijelentő mondat** – megállapítást fejez ki, mondatvégi írásjele a pont(.) pl. Nem látjuk töletek a tévét.
- * **Kérdő mondat** – kérdést fejez ki, mondatvégi írásjele a kérdőjel (?) pl. Mikor csengetnek?
- * **Óhajtó mondat** – kívánságot, óhajt fejez ki, mondatvégi írásjele a felkiáltójel (!) pl. Bárcsak sütne a nap
- * **Felkiáltó mondat** – érzelmet fejez ki, mondatvégi írásjele a felkiáltójel (!) pl. Jaj, a füzetem!
- * **Felszólító mondat** – felszólítást, parancsot fejez ki, a mondatvégi írásjele a felkiáltójel (!) pl. FigyeljeteK ide!

Logikai minőség szerint

* **Állító mondat**– állít, megállapít valamit.

Pl. Zsófi tegnap meglátogatta az unokatestvérét.

* **Tagadó mondat**– az állítást tagadjuk.

Pl. Zsófi tegnap **nem látogatta meg** az unokatestvérét.

Tagadószó: **nem, sem**

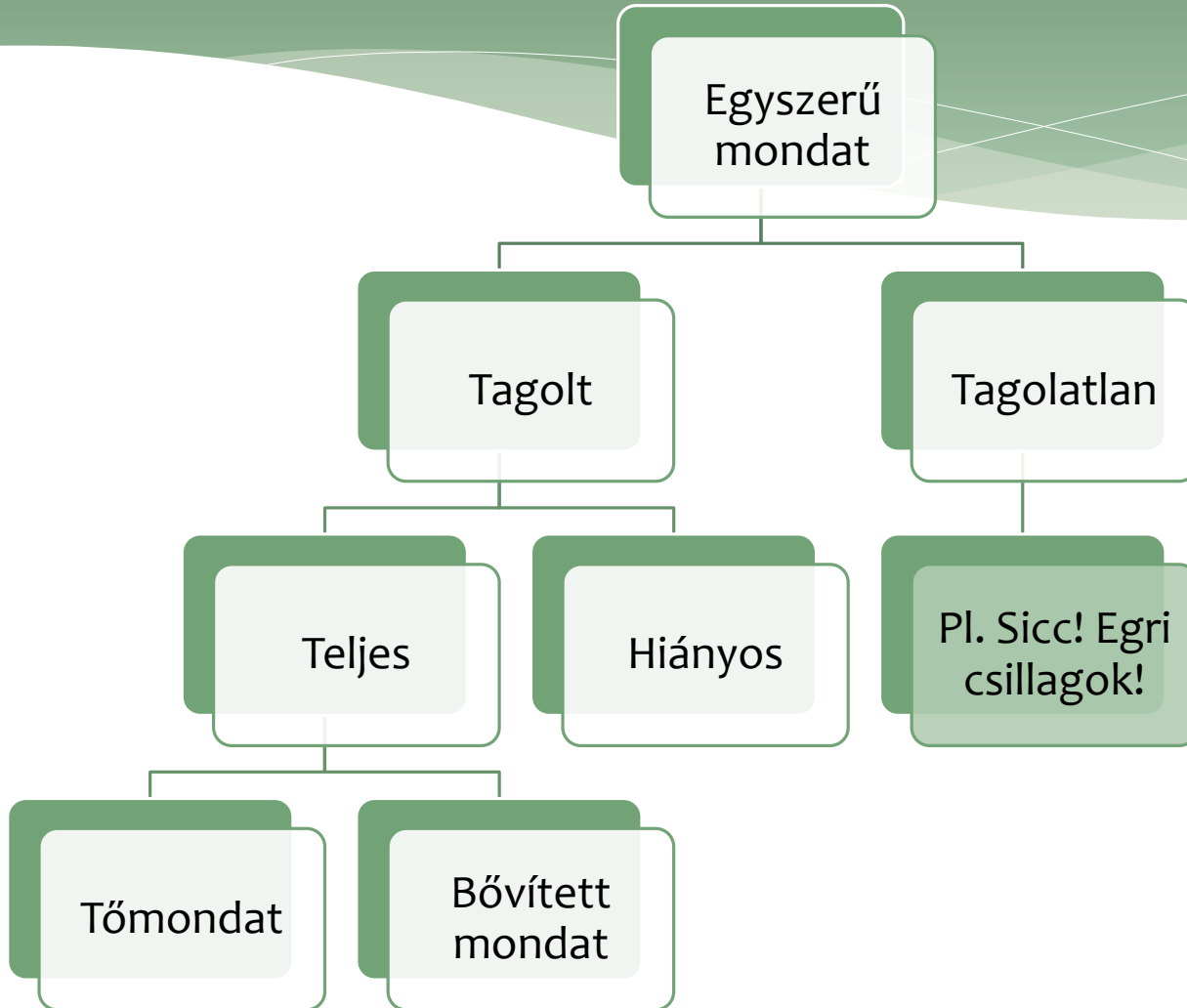
* **Tiltó mondat** – felszólító mondatok, ahol az állítmány előtt **ne, se** tiltószó van.

Pl. **Ne** menj az útra!

Szerkezet szerint

- * **Egyszerű mondat** – egy tagmondat, egy alany-állítmányi viszony
- * **Összetett mondat** – legalább két tagmondat, alany-állítmányi viszony
- * **Többszörösen összetett mondat** – kettőnél több tagmondat

Egyszerű mondat

* **Tagolt mondat** – mondatrészek alkotják a mondatot

Lehet: teljes és hiányos

* **Teljes mondat** – fő mondatrészek és bővítmények

a.) **Tőmondat** – csak alany és állítmány (**A+Á**)

Pl. Tamara olvas.

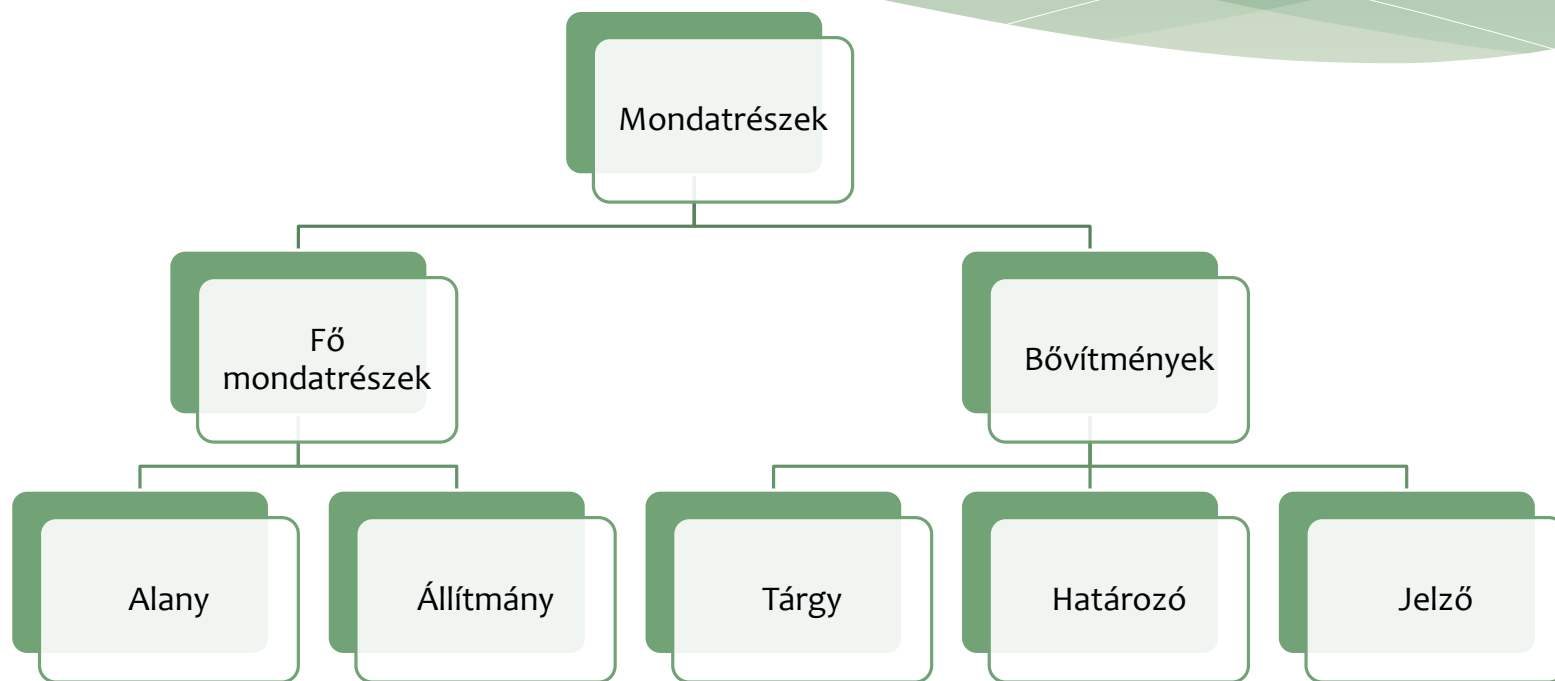
b.) **Bővített mondat** - **A+Á+T+H+J**

Pl. Tamara a szobájában délután érdekes könyvet olvas.

* **Hiányos mondat** – hiányzik az alany, az állítmány vagy mindkettő, de a szövegösszefüggésből kiegészíthető, ugyanis felismerhető az alany-állítmányi viszony.

Pl. Egy kávét! = Kérek egy kávét.

Mondatrészek

ALANY

- * Az a mondatrész, amelyről az állítmány állít, megállapít valamit.
- * Kérdései: ki? mi?
- * Mondatelemzéskor egy vonallal húzzuk alá
- * Fajtái: határozott, határozatlan és általános

Pl. Anya olvas.

ÁLLÍTMÁNY

- * Az a mondatrész, amellyel állítunk, megállapítunk valamit
- * Kérdése: mit állítunk?
- * Mondatelemzéskor két vonallal jelöljük
- * Fajtái: igei, névszói és névszói-igei

Pl.: Anya olvas.

TÁRGY

- * Az a bővítmény, amelyre a cselekvés irányul, vagy amely a cselekvés eredményeképpen létrejön.
- * Kérdései?: kit? Mit? Kiket? Miket?
- * Mondatelemzéskor szaggatott vonallal jelöljük.
- * Fajtái: jelölt és jelöletlen, határozott és határozatlan

Pl. Anya könyvet olvas.

HATÁROZÓK

- * A cselekvés valamilyen körülményét fejezik ki.
- * Mondatelemzéskor hullámos vonallal jelöljük.
- * Fajtái: idő, hely, mód, állapot, cél, ok, eszköz, társ, részes, állandó.

Pl. Anya a szobában_{helyh} könyvet olvas.

JELZŐK

- * A jelzett szó milyenségét, mennyiségét és birtokosát jelölik.
- * Mondatelemzéskor pontokkal jelöljük.
- * Fajtái: minőségjelző, kijelölő jelző, mennyiségjelző, birtokos jelző, értelmező jelző
- * Jelzős szó szerkezet = jelző + jelzett szó
- * Pl. pöttyös ruha
- * Értelmező jelzős szó szerkezet = jelzett szó + jelző
- * Pl. ruhát, a pöttyöset

Pl. Anya a szobában érdekes_{miJ} könyvet olvas.

Szószerkezetek

Szószerkezetek

Alárendelő

Csak az alaptagjával kérdezhetünk a bővítményre
Pl. finom étel, apa autója

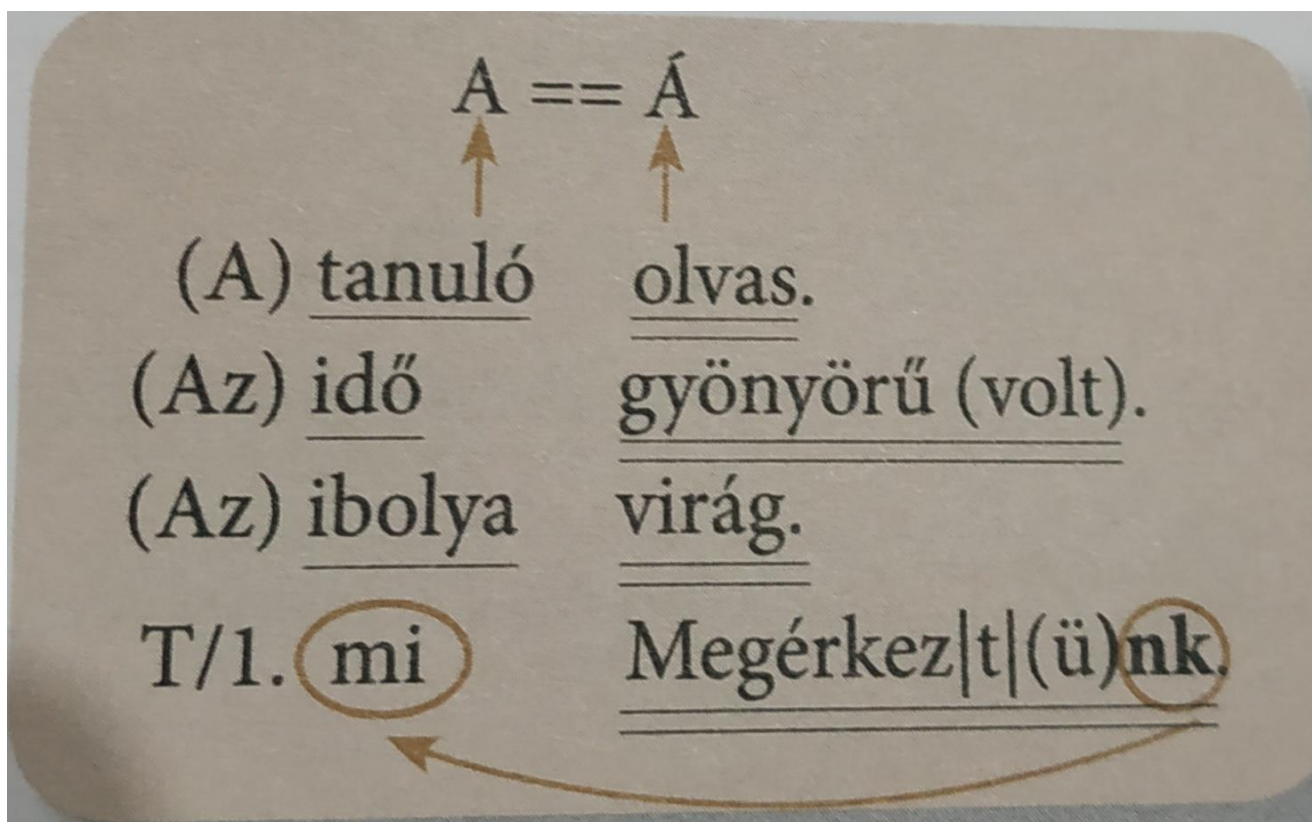
Hozzárendelő(alany-állítmányi)

Mindkét tagjával kérdezhetünk a másikra
Pl. anya olvas, Csaba tanuló

Mellérendelő

Egyik tagjával sem kérdezhetünk a másikra
Pl. ceruzát és füzetet, szorgalmas és okos

* Hozzárendelő szószerkezet

énekel (alaptag - ige)

↑ T

dalt (bővítmény)

beszélő (alaptag - igenév)

↑ mH

hangosan (bővítmény)

festmény (alaptag - főnév)

↑ miJ

szép (bővítmény)
.....

vásárolt (alaptag)

kenyeret
(bővítmény)

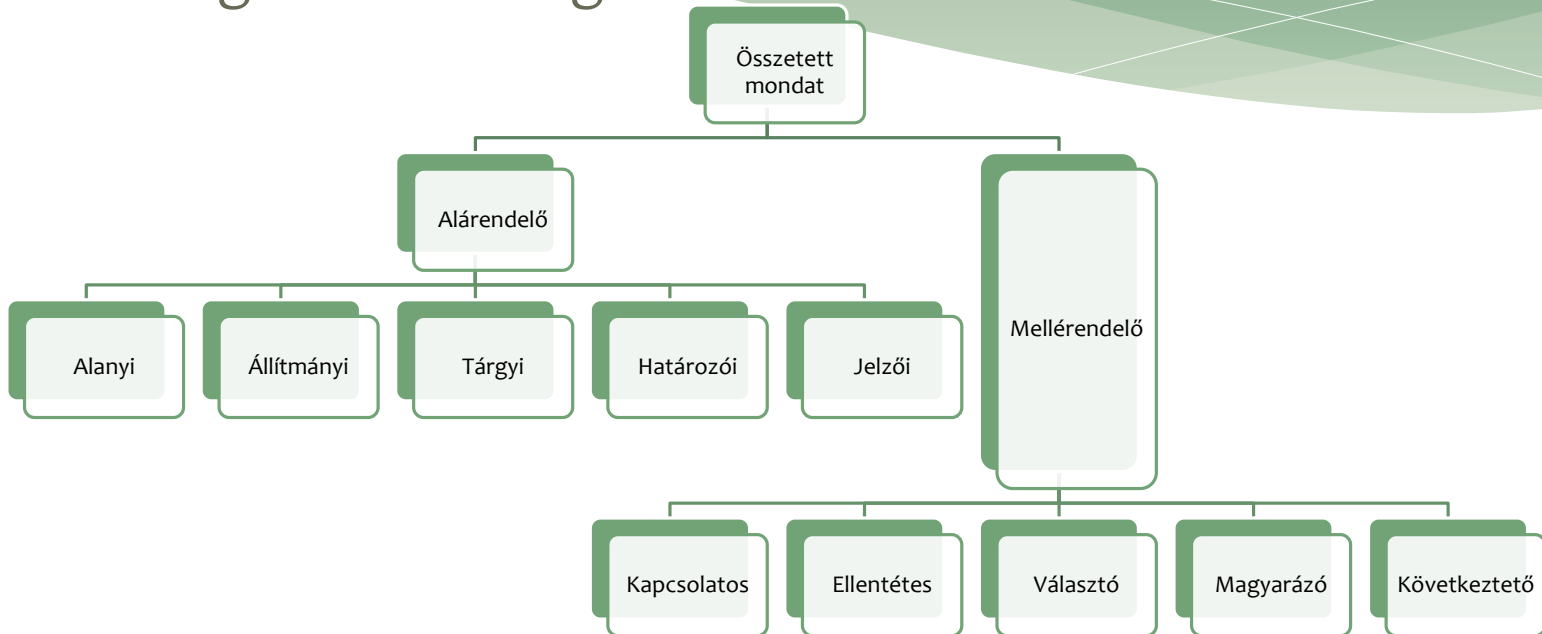
tejet
(bővítmény)

lisztet
(bővítmény)

sót
(bővítmény)

Összetett mondat

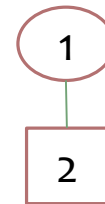
* Legalább két tagmondatból áll

Az alárendelő összetett mondatok

- * Főmondatból és mellékmondatból állnak
- * A mellékmondat alá van rendelve a főmondatnak
- * A mellékmondat a főmondat valamely mondatrészét fejt ki mellékmondat formájában
- * A főmondatban van az utalószó, amit karikázunk elemzéskor, amilyen mondatrész szerepét tölti be, olyan lesz az alárendelés
- * A mellékmondatban van a kötőszó, amit keretezünk.

Pl. ¹ a jó, nem történt semmi.

Az alárendelő összetett mondatok rendje

- * A mellékmondat a főmondat után áll **FM+MM**

Pl. **Úgy** vezetett, **mintha** sosem tanulta volna.

- * A mellékmondat megelőzi a főmondatot **MM+FM**

Pl. **Ahol** először összefutottunk, ismét **ott** találkozunk.

- * A mellékmondat beékelődik a főmondatba **FM+MM+FM**

Pl. **Az** a fiú, **akit** előzőleg megbántott, mégis szerette.

(Az a fiú mégis szerette, akit előzőleg megbántott.)

- * A mellékmondatba beékelődik a főmondat **MM+FM+MM**

Pl. A fiú, **úgy** gondolom, **hogy** szereti őt.

(A fiú szereti őt, úgy gondolom.)

A mellérendelő összetett mondatok

- * Tagmondatai egyenrangúak.
- * A tagmondatok között tartalmi-logikai viszony van.
- * Kötőszók:
 - * Kapcsolatos: **és, is, meg, sőt...**
 - * Ellentétes: **de, viszont, azonban...**
 - * Választó: **vagy, akár, vagy-vagy**
 - * Következtető: **ezért, így, hát, tehát...**
 - * Magyarázó: **ugyanis, hiszen, úgyis, illetve...**

Pl. Elolvasta a könyvet, **és** elindult az iskolába.

kapcsolatos:

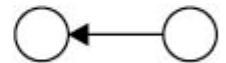
ellentétes:

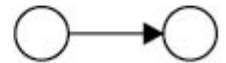
választó:

magyarázó:

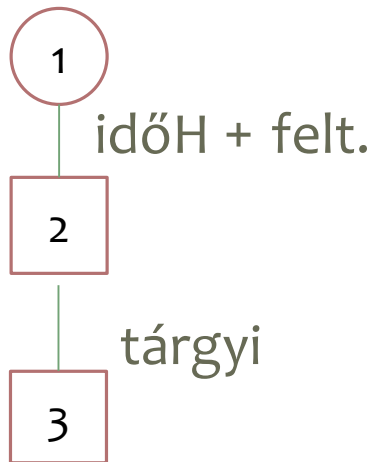
következtető:

Többszörösen összetett mondatok

* Kettőnél több tagmondatból állnak

Pl ¹**Akkor** mehetsz el a koncertre, ²**ha** megbeszéled a bátyáddal ^{azt}, ³**hogy** menjen el veled.

* TK.

77. Oldal táblázat a mellérendelő mondatok kötőszavai

65. Oldal jelzői mellékmondatok

57. Oldal táblázat alárendelő összetett mondat
utalószó, kötőszó, példák a határozói mondatokra

44. Oldal alanyi, állítmányi, tárgyi

Köszönöm, hogy velem tartottál!